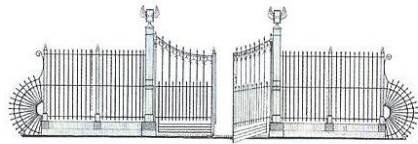

Jaargang 14 nr. 28 najaar 2013

Stichting Oude Begraafplaats Gouda

Lopende, gedane en komende zaken

Langzamerhand loopt het jaar 2013 ten einde. Een jaar waarin weer van alles is gebeurd en waarin we als stichting een hoogtepunt beleefden met het winnen van de Jan Kompagnieprijs in februari. Nog steeds zijn wij daar erg trots op! Het is een stimulans om ook in 2014 weer activiteiten te ontplooiën rond deze voor velen zo bijzondere plek.

Hierbij is het steeds weer zoeken naar een balans tussen eventueel nieuwe vormen die passen bij deze tijd en de tijdloze ingetogenheid die hoort bij een begraafplaats.

Daarnaast is er nog veel werk te doen als het gaat om het verwerven van meer bekendheid. Want het blijkt dat er nog steeds mensen zijn – zelfs omwonenden – voor wie de begraafplaats een witte vlek op de kaart is. De nieuwe media kunnen hierbij helpen. Op onze website staat sinds kort een link naar een twitteraccount waarop dagelijks een foto van de begraafplaats wordt getoond; zie ook het colofon op pag. 16 van deze nieuwsbrief.

In de vorige nieuwsbrief meldden wij u dat er een aanvraag liep voor een *container* om onze onderhoudsmaterialen in op te slaan. Hierdoor zou het baarhuisje een expositieruimte kunnen worden. Alles leek in kannen en kruiken, er was zelfs geld door de gemeente beschikbaar gesteld voor de aanpassingen die hiervoor moesten plaatsvinden. Door een onverwachte gemeentelijke bezuinigingsronde is dit helaas niet doorgegaan. We zijn nu in overleg met de gemeente over een nieuwe, minder kostbare maar toch bevredigende oplossing.

De *toegang tot de begraafplaats* is in de loop van het jaar iets verbeterd, zij het dat de situatie nog zeker niet optimaal is. We

houden de vinger zoveel mogelijk aan de pols, maar van de gemeente begrepen wij dat het lastig is om juridisch een vuist tegen de bewoner van de aula te kunnen maken. Dit neemt niet weg dat het bestuur van mening is dat pure obstructie adequaat moet kunnen worden aangepakt.

Over het *groenonderhoud* zijn we bezig goede afspraken te maken met Cyclus en de gemeente. Ook winnen we adviezen in van deskundigen over met name snoeiwerkzaamheden. Vrijwilligers die willen meehelpen om de begraafplaats op orde te houden zijn natuurlijk meer dan welkom!

In deze najaarsnieuwsbrief van 2013 staan we allereerst stil bij het overlijden van Anke Ligteringen, die van zo veel betekenis is geweest voor het voortbestaan van de begraafplaats.

In de overige bijdragen vindt u een terugblik op de recente rondleidingen van schoolklassen in het kader van Open Monumentendag, een paar mooie anekdotes rondom (het werken op) de oude begraafplaats en we maken kennis met het oudste baarhuisje van Zuid-Holland. (Nee, niet in Gouda. Waar dan wel, dat kunt u lezen in het bewuste artikel.) Ook besteden we aandacht aan Allerzielen, een fenomeen dat zich de laatste tijd kan verheugen in een herwaardering, ook buiten de katholieke kerk. Tot slot is er ruimte voor poëzie.

We wensen u veel leesplezier toe, en vooral goede feestdagen en een gezond 2014.

Namens het bestuur:
Arie de Geus, *secretaris*

In memoriam Anke Ligteringen

Ons bereikte het verdrietige nieuws dat op 30 juli jl., op de leeftijd van 66 jaar, Anke Ligteringen is overleden.

Ere wie ere toekomt: Anke stond, samen met Inez Meter, aan de wieg van de huidige oude begraafplaats en was een van de drijvende krachten achter het behoud ervan.

In april 1994 werd het initiatief genomen een tentoonstelling te organiseren met foto's van en gedichten over de oude begraafplaats. De hoop werd toen uitgesproken dat de foto's en gedichten in boekvorm zouden kunnen verschijnen.

In 1995 kwam de eerste editie van het fotoboek *Levend Monument* uit. Dit boek is ontstaan uit een initiatief van Anke Ligteringen, die de fotografie verzorgde, en Inez Meter, die de foto's van een poëtische omlijsting voorzag. Het was een tijdloos boek met prachtige foto's van de oude begraafplaats in alle jaargetijden. Met dit prachtige boek sneed het mes aan twee kanten: het markeerde ook het begin van een hernieuwde belangstelling voor de oude begraafplaats in de Korte Akkeren.

Er is dankbaar gebruikgemaakt van het allereerste initiatief van Anke en Inez in de aanloop naar de Werkgroep Behoud Oude Begraafplaats en later de Stichting Oude Begraafplaats Gouda.

Tot op het eind bleef Anke de berichtgeving en de activiteiten rondom de begraafplaats volgen. Ze bleef zich betrokken voelen. Regelmatig trok ze aan de bel als in haar ogen dingen gebeurden waar zij meende een kritische noot bij te moeten plaatsen.

We zullen dit missen en wensen de nabestaanden sterkte toe.

Ed van Rossum

Rondleiding schoolklassen

Op vrijdag 13 september jl. hebben beide groepen 7 van de St. Aloysiuschool een bezoek gebracht aan de Oude Begraafplaats. Dit gebeurde in het kader van Open Monumentendag.

Beide groepen werden rondgeleid door Koos Massar en Ed van Rossum. 's Ochtends om 10.30 uur kwam de eerste groep (7b) en

's middags om 13.30 uur was de tweede groep (7a) aan de beurt. Prettig was dat het, anders dan op de monumentendag zelf (een dag later), tijdens de rondleidingen droog was.

Met het thema van dit jaar, "macht en pracht", konden we met onze begraafplaats, die in de eerste plaats toch vooral sobere ingetogenheid uitstraalt, niet heel makkelijk uit de voeten. Maar hierin lag toch ook wel weer een uitdaging en indirect waren er wel aanknopingspunten, bijvoorbeeld door te wijzen op de graven van vroegere notabelen van de gemeente. Zo hebben we bijvoorbeeld stilgestaan bij de graven van de beide burgemeesters

Ijzendoorn. Het leuke met kinderen is dat ze onbevangen zijn en dus frank en vrij vragen stellen. We hebben ons daarom vooral laten leiden door wat de kinderen vroegen. De route over de begraafplaats werd dus eigenlijk min of meer hierdoor bepaald. De kinderen toonden veel belangstelling voor het strooipad en de spullen in het baarhuisje. Er kwamen levendige gesprekken op gang, bijvoorbeeld over de begraafcultuur in Marokko. Bijzonder was hoe een jongen vertelde over zijn overleden zusje. Ook het feit dat we er op vrijdag de 13e rondliepen was niet aan hun aandacht ontsnapt en leverde ook weer aardige discussies op. De slotvraag (hoeveel stenen staan er denken jullie op de begraafplaats?) leverde geweldige antwoorden op: van ongeveer 100 tot 13.000. Al met al een leuke dag. Zowel voor ons als voor de kinderen een

leerzame rondgang over de begraafplaats. Een mooie gelegenheid ook om de jongere generatie een beetje bewust te maken van de begraafplaats en zijn functie.

Ed van Rossum

Het is toch goed gekomen

Op donderdag 11 juli was ik de heg aan de kant van Croda (de Kaarsenfabriek) aan het bijknippen. Een aantal takken van een deel dat eigenlijk te hoog was geworden, was ik met een takkenschaar aan het inkorten.

Ineens zag ik tussen de stukken die ik zojuist had losgeknipt een vogelnestje. In de veronderstelling dat het om een oud nest ging, raapte ik het op en keek erin. Tot mijn verbazing was het nest gevuld met twee jonge vogeltjes van ongeveer twee dagen oud en een niet uitgekomen ei. Wat voor vogeltjes het waren kon ik niet bepalen, maar wel stond vast dat, wilden ze nog een kans hebben om in leven te blijven, ze door de ouders verder grootgebracht moesten worden. Er zat niets anders op dan het verrichten van een bescheiden restauratie. Met grijs plakband heb ik verschillende

takken zodanig samengevoegd dat het nest met inhoud er goed strak tussen paste. De andere losse takken heb ik zo goed en zo kwaad als het ging om het nest heen gezet om wat bescherming te bieden. De volgende middag ben ik gaan kijken of ze nog in leven waren na een koele nacht. Gelukkig was dit het geval. Ook

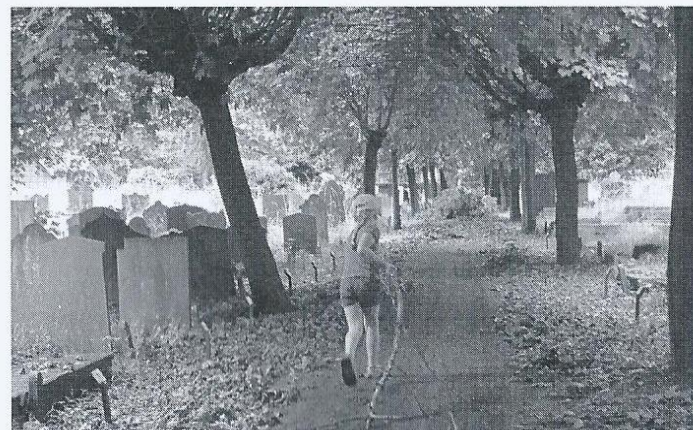
zaterdagochtend, voordat ik met de heg aan de Vorstmanstraat-kant begon, liep ik er even naartoe: de kleine koppies richtten zich meteen verwachtingsvol op. Dat was bemoedigend. Een laatste controle voerde ik uit op maandagochtend: als ze nu nog leefden, werden ze door de ouders gewoon gevoed. En ja hoor, ze begonnen zelfs al veertjes te krijgen!

Pas na anderhalve week ben ik weer eens gaan kijken.

Het nestje was leeg, ze waren uitgevlogen!

Onverwachte klus

Op 17 juli jl. liep ik met mijn vrouw en jongste kleindochter door het Houtmansplantsoen. Daar kwamen wij een man tegen die in opdracht van Cyclus de paden maait op de Oude Begraafplaats.

We groetten hem en hij kwam naar ons toe. Hij vertelde dat hij die ochtend op de begraafplaats was geweest en een dikke tak op het middenpad had aangetroffen. Ik bedankte hem voor de

informatie. Omdat wij toch van plan waren om naar de speeltuin bij de Julianasluis te gaan, zijn we eerst maar even doorgelopen en poolshoogte gaan nemen op de begraafplaats.

Toen we het middenpad op kwamen was al meteen duidelijk dat er wel meer dan een tak naar beneden was gevallen. Van een van de Bol-esdoorns, die al een tijdje in slechte staat verkeerde, was het nog levende gedeelte afgebroken van de stam. Geen wonder, want dit deel was flink aangetast door schimmel. Op de breuk was het zo zacht als een spons! De afgebroken boom blokkeerde het grootste deel van het middenpad, dus werd besloten om hem in mootjes te zagen en langs de muur te leggen voor de beestjes. Het was al met al nog een flink karwei. Maar mede door de hulp van onze vijf jaar oude kleindochter Lena, die vol ijver en onvermoeibaar de losgezaagde takken richting baarhuisje sleepte, wisten we de klus te klaren.

Door het vele werk ging het bezoek aan de speeltuin die middag helaas niet door, maar Lena had het gesleep met takken zo leuk gevonden dat ze hier niet onder gebukt ging. En zeker niet toen we de volgende dag alsnog gingen!

Koos Massar

Vrijwilligers gezocht

Als bestuur van de stichting zijn we op zoek naar mensen die een steentje willen bijdragen aan het werk dat is gemoeid met de oude begraafplaats. Als de instandhouding van dit unieke monument u aan het hart ligt, meld u dan aan. Of het nu gaat om (groen)onderhoud, publiciteit, archiefwerk of wat voor activiteiten ook, we kunnen iedereen goed gebruiken!

Een bijzondere foto

Als mensen op de begraafplaats komen voor een graf van een voorouder, vertellen ze weleens dat ze nog een foto hebben die gemaakt is kort na het plaatsen van de grafsteen.

Soms vraag ik dan of het mogelijk is om een kopie of een scan van de foto te krijgen voor ons archief. Het zijn mooie aanvullingen. Een enkele keer staat ook een deel van de omliggende graven erop. Daardoor krijg je een beter beeld van het geheel.

Een paar jaar geleden kreeg ik van iemand uit de familie Roodbol een foto van een liggende steen op een kar. De foto was gemaakt bij de werkplaats van de steenhouwerij van de gebr. Roodbol, destijds gevestigd aan Achter de Kerk. De steenhouwer Bram Roodbol en zijn zoons Henk en Jan staan achter de kar. Op de foto is de tekst op de steen goed leesbaar. Omdat ik nieuwsgierig was of de steen op een graf op de oude begraafplaats was geplaatst en of deze nog

steeds aanwezig is, heb ik de namen in de index nagekeken. En wat bleek? De steen is nog op de oude begraafplaats te vinden.

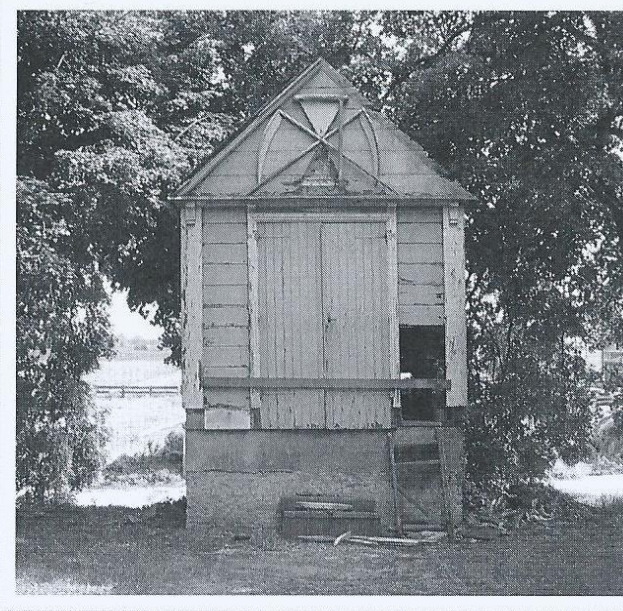
*De namen Jan de Jong en
Maria Berendina Sara
Weijman zijn goed te lezen.*

In het betreffende graf zijn Jan de Jong en zijn echtgenote Maria Berendina Sara Weijman begraven. Jan was van beroep timmerman/kistenmaker. Jan en Maria trouwden in 1867 en gingen wonen aan het Jaagpad. Daar zijn tien van hun elf kinderen geboren. De laatste is geboren aan de Kattensingel, waar het gezin vanaf 1884 woonde. Helaas zijn maar liefst zeven kinderen vóór hun eerste verjaardag overleden. De vier overgebleven kinderen bereikten allemaal de volwassen leeftijd. Jan de Jong is overleden op 7 juni 1923, 77 jaar oud. Maria Weijman overleed twee jaar later op 8 juni 1925, 80 jaar oud. Hun graf is te vinden op het Bveld, rij t, graf 2. De liggende steen heeft door de jaren heen wel wat te lijden gehad. Hij is in tweeën gebroken en hier en daar zitten kleine scheurtjes. Verder ziet het er nog goed uit, de tekst en de versieringen in de hoeken zijn nog prima leesbaar.

Koos Massar

Een uniek monument

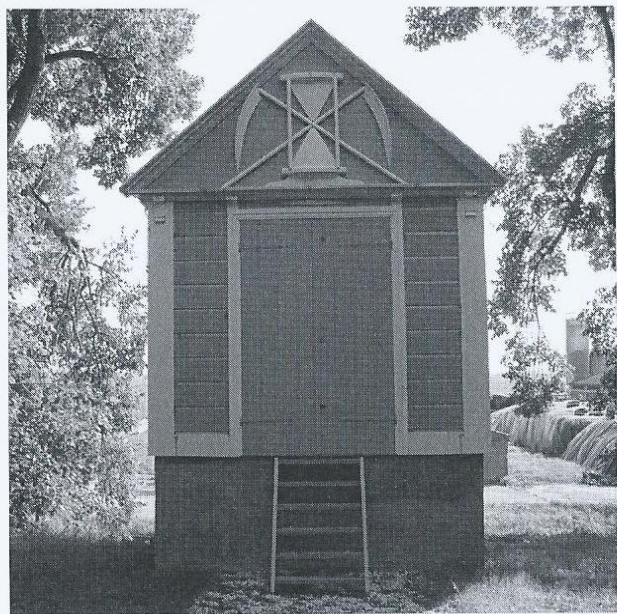
Op de oude algemene begraafplaats van Ouderkerk aan de IJssel staat een uniek en nog niet zo lang geleden gerestaureerd monument: het baarhuisje uit 1847. Hiermee is het het oudste baarhuisje van Zuid-Holland. Het is de moeite waard er eens langs te gaan. Op de oude begraafplaats in Ouderkerk staat het aan het middenpad op een prominente plek. Het huisje is in bedrijf geweest van 1828 tot 1983. Oorspronkelijk had zo'n huisje echter nog een aanvullende functie, naast het louter opbaren van overledenen voordat ze werden begraven, namelijk dat van schijndodenhuisje. Een wet van 1825 bepaalde dat alle begraafplaatsen een dergelijke ruimte moesten hebben, dit om te voorkomen dat mensen levend werden begraven.

voor de restauratie

Waarschijnlijk gebeurde dit in vroeger tijd met enige regelmaat. Het gebrek aan nauwkeurige instrumenten om te bepalen of iemand al dan niet daadwerkelijk was overleden, was hier ongetwijfeld debet aan.

Daarnaast waren begraafplaatsen het sinds 1872 verplicht om een ruimte beschikbaar te hebben waar mensen die waren overleden aan een besmettelijke ziekte, buiten de gemeenschap konden worden opgebaard.

na de restauratie

*Bron: 750 jaar Ouderkerk aan de IJssel,
oktober 2013*

Ed van Rossum

Allerzielen

Allerzielen is een hoogtijdag uit de westerse rooms-katholieke traditie. Hij wordt gevierd op 2 november, de dag na Allerheiligen, waarmee deze dag nauw verbonden is. Met Allerzielen worden de overledenen herdacht en wordt een requiemmis opgedragen. De nabestaanden plaatsen bloemen op het graf. Er worden in familiekring soms ook nog wafels of pannenkoeken gebakken. In veel parochies is het gebruikelijk dat als er een parochiaan uit de kerk wordt begraven er een kruisje wordt opgehangen met daarop de naam van de overledene. Op de eerstvolgende Allerzielen komt de familie van de overledene naar de mis om het kruisje in ontvangst te nemen. Allerzielen is een dag om speciaal te bidden voor alle zielen die nog niet in de hemel zijn, maar in het vagevuur.

Allerzielen stamt uit de benedictijner kloostertraditie van Cluny, waar Odilo van Cluny het in 998 voor het eerst liet vieren. In de 13e eeuw kreeg het de naam Allerzielen. Allerzielen is een duidelijk voorbeeld van christianisering. Groot is de parallel met het Keltische feest 'Samhain', dat in een nacht rond 31 oktober op 1 november werd gevierd, maar dit klopt niet altijd, aangezien de Kelten een maankalender gebruikten en deze dus elk jaar een beetje anders loopt dan onze gregoriaanse kalender. Samhain is in de Keltische kalender de nieuwjaarsnacht, waarbij het oude jaar werd begraven en een nieuw jaar 'uit het graf opstond'. Halloween heeft een soortgelijke oorsprong, maar verwijst naar het Allerheiligen-feest dat zoals gezegd de dag voor Allerzielen wordt gevierd.

Bron: Wikipedia

Poëzie als spiegel

De Poolse dichteres Wislawa Szymborska (1923-2012), in 1996 winnaar van de Nobelprijs voor de literatuur, laat een uniek geluid horen. In even eenvoudige als elegante taal weet ze met een mengeling van ernst en ironie de grote emoties en gevoelens in het leven onder woorden te brengen en de lezer tot nadenken te stemmen. Ze weet op onnavolgbare manier zowel de nietigheid als de grootsheid van wat mensen beweegt op te roepen – niet zelden in één zin. De vergankelijkheid speelt, direct of op de achtergrond, een grote rol in haar gedichten. Ook wordt bijna terloops het bekrompene en onwaarachtige van het menselijk handelen zodanig belicht, dat daardoor meteen ook datgene zichtbaar wordt wat wezenlijk en oprecht is.

Het onderstaande gedicht is typerend voor Szymborska. Op lichtvoetige wijze houdt ze ons een spiegel voor, in dit geval door middel van de – ongetwijfeld authentieke – flarden van gesprekken die ze tijdens een begrafenis heeft opgevangen en onder elkaar heeft gezet. Zo ontstaat er een overzicht van de manieren waarop de mens, zelfs bij een regelrechte confrontatie, het ongemak over de dood op een afstand probeert te houden door zich vast te klampen aan details, clichés en dagelijkse beslommeringen.

Een begrafenis

‘zo plotseling, wie had dat verwacht?’
‘zenuwen en sigaretten, ik heb hem gewaarschuwd’
‘redelijk, dank je’
‘pak die bloemen uit’
‘zijn broer had het ook aan zijn hart, vast een familiekwaa!’
‘met die baard had ik u nooit herkend’

‘eigen schuld, hij moest zich overal mee bemoeien’
‘die nieuwe zou iets zeggen, maar ik zie hem nergens’
‘Kazek zit in Warschau, Tadek in het buitenland’
‘jij bent de enige die zo wijs was een paraplu mee te nemen’
‘wat maakt het uit dat hij de knapste van allemaal was’
‘een tussenkamer, Baska gaat er nooit mee akkoord’
‘hij had natuurlijk gelijk, maar dat is geen reden om’
‘raad eens hoeveel, met het lakken van de portieren erbij’
‘twee dooiers en één eetlepel suiker’
‘niet zijn zaak, waar had hij dat voor nodig’
‘uitsluitend blauwe en alleen kleine maten’
‘vijf keer en niet één keer antwoord’
‘oké, ik kon misschien, maar jij net zo goed’
‘goed dat ze tenminste dat baantje had’
‘weet ik eigenlijk niet, vast familie’
‘die pastoor lijkt sprekend op Belmondo’
‘ik ben nog nooit op dit deel van het kerkhof geweest’
‘ik droomde een week geleden van hem, ik had zo’n voor gevoel’
‘niet onknap, dat dochtertje’
‘het staat ons allemaal te wachten’
‘kun je de weduwe namens mij, ik moet op tijd zijn voor’
‘toch klonk het in het Latijn plechtiger’
‘voorbij is voorbij’
‘tot ziens, mevrouw’
‘zullen we ergens een biertje’
‘bel me, dan kletsen we verder’
‘met de vier of de twaalf’
‘ik deze kant’
‘wij die’

Uit het Pools vertaald door Gerard Rasch

